

Кафедра культурології та філософії

Маключенко В. І.

Історія української культури

Навчально-методичний посібник

**(матеріали на допомогу студентам при вивченні тем
лекційних занять, підготовці до семінарів, написанні рефератів,
написанні курсових, кваліфікаційних, дипломних та магістерських
робіт, складанні іспиту і модульного контролю)**

Острого - 2013

УДК 008(091)(477)
ББК 71
М 15

*Рекомендовано до видання рішенням кафедри культурології та філософії
Національного університету "Острозька академія"
(протокол № 1 від 29.08.2012 р.)*

*Затверджено до друку на засіданні навчально-методичної ради
Національного університету "Острозька академія"
(протокол № 1 від 13.09.2012 р.)*

Рецензенти:

Вербець В.В., доктор педагогічних наук, професор.

Янковська Ж. О., кандидат філологічних наук, доцент.

М 15

Маключенко В. І.

Історія української культури : навчально-методичний посібник / І. В. Маключенко. –
Острог : Видавництво Національного університету "Острозька академія", 2013. – 318 с.

У навчальному посібнику розглядаються проблеми культурного процесу від давніх часів до сучасності. Посібник подає широку панораму культурного розвитку українського народу, знайомить з маловідомими фактами і подіями.

Він розрахований на студентів денної і заочної форм навчання Національного університету "Острозька академія".

© Видавництво Національного університету
"Острозька академія", 2013

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ДО РОБОТИ НАД КУРСОМ “ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ”

Пропонований навчально-методичний посібник “Історія української культури” розрахований на студентів, які навчаються на спеціальності “Культурологія”. Він знайомить студентську молодь із найвагомішими культурними здобутками українського народу від первісних часів до наших днів, розкриває основні етапи історичного шляху української культури, її загальнолюдське та світове значення.

Навчально-методичний посібник допомагає забезпечити розуміння системного зв’язку всіх складових культури – мистецтва, етнографії, матеріальної культури, наукового знання, усіх форм духовних цінностей. Наведені нові фактичні матеріали свідчать про самобутність української культури, про те, що культура – це спосіб регулювання, збереження, відтворення й розвитку усього суспільного життя.

“Історія української культури” висвітлена на основі доробку видатних українських учених М. Драгоманова, М. Грушевського, І. Огієнка, І. Крип’якевича, Д. Дорошенка, І. Дзюби та ін. Духовна культура України простежується у загальнослов’янському контексті.

Як свідчать дослідження науковців ХХ ст., знання історії культури має не тільки виховне, а й надзвичайно важливе політичне значення. У зв’язку з цим необхідно привернути увагу студентів насамперед до оціночної й інформаційної функції знання історії національної та світової культури.

Кожен студент повинен уміти правильно оцінювати сучасний стан культури, бачити і розуміти постійні зміни в різноманітних сферах, уміти відрізнити усталені чи нові, життєдайні культурні форми від застарілих, позбавлених життєвої сили. Без цього неможливо визначити оптимальні шляхи і засоби подальшого розвитку культури, ефективно впливати на цей розвиток.

Знання історії культури дає змогу оцінити досягнення національної культури порівняно з надбаннями інших народів. Сприйняття нашої культури багато втрачає від того, що ми здебільшого беремо її “по-хатньому”, в локальних масштабах, світовий контекст допомагає відкрити її співмірність зі світовими цінностями.

Студенти повинні знати, що політики часто використовують культурні чинники для виправдання загарбання чужих земель і багатств, поневолення інших народів. До такої демагогії вдавалися і поневолювачі українського народу, які заперечували самобутність української культури.

Вивчення курсу сприятиме формуванню наукового світогляду студентської молоді, високого загальноосвітнього і фахового рівня, вихованню моральних якостей майбутнього спеціаліста, готового до примноження матеріальних і духовних цінностей українського народу.

Методологічною основою написання посібника слугували принципи науковості, об’єктивності, історизму, толерантності та комплексності.

Навчально-методичний посібник повністю відповідає програмі курсу “Історія української культури”. Автор буде вдячний за пропозиції, спрямовані на вдосконалення цього посібника.

ЗМІСТ

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ДО РОБОТИ НАД КУРСОМ

“ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ”	3
--------------------------------------	---

ТЕМА 1. ПРЕДМЕТ ТА ЗАВДАННЯ КУРСУ

1. Сутність культури. Її основні типи, періодизація та функції культури	4
2. Розвиток культурологічної думки в Україні з часів Київської Русі до початку ХХІ ст.	9

ТЕМА 2. МИСТЕЦТВО ЯК ФЕНОМЕН КУЛЬТУРИ

1. Мистецтво як форма відображення дійсності в художніх образах	16
2. Види мистецтва, їх виникнення та розвиток	19

ТЕМА 3. КУЛЬТУРА ПЕРВІСНОГО СУСПІЛЬСТВА

1. Культура збирання і полювання	48
2. Неолітична революція й культура раннього землеробства	53

ТЕМА 4. КУЛЬТУРА СТАРОДАВНІХ СЛОВ'ЯН

1. Матеріальна культура стародавніх слов'ян	61
2. Розвиток духовної культури	63

ТЕМА 5. КУЛЬТУРА КИЇВСЬКОЇ РУСІ

1. Писемність та освіта в Київській Русі	67
2. Розвиток літописання та літератури	75
3. Мистецтво Київської Русі	84

ТЕМА 6. КУЛЬТУРА СЕРЕДНЬОВІЧНИХ КОЧІВНИКІВ

1. Печеніги та половці на кордонах Київської Русі	102
2. Економіка і соціальний лад кочівників	105
3. Розвиток релігії та мистецтва кочових народів	108
4. Військове мистецтво кочівників	111
5. Побут кочівників	113
6. Кочівники та Київська Русь	114

ТЕМА 7. КУЛЬТУРА ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКОГО КНЯЗІВСТВА

1. Соціально-політична і культурна ситуація в Галичині та Волині в ХІІ-ХІІІ ст.	117
2. Ремесла, декоративне та ужиткове мистецтво	119
3. Архітектура, скульптура і малярство	121
4. Освіта і письменство	124

ТЕМА 8. УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА XV – І ПОЛ. XVII СТ.

1. Козацтво як явище історії та культури	128
2. Освіта і культура України часів Литовського князівства і Речі Посполитої	131
3. Пересопницьке Євангеліє як явище культури	134
4. Розвиток освіти, науки, друкарства в XV – І пол. XVII ст.	139
5. Полемічна література як засіб боротьби проти польської культурної експансії	141

ТЕМА 9. УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА II ПОЛ. XVII СТ.

1. Розвиток друкарства	144
2. Театральне та музичне мистецтво II пол. XVII ст.	150
3. Архітектура і скульптура	154
4. Живопис II пол. XVII ст.	158

**ТЕМА 10. КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ
ЯК ЯВИЩЕ КУЛЬТУРИ**

1. Організація навчального процесу в Києво-Могилянській академії	163
2. Міжнародні та культурні зв'язки Києво-Могилянської академії	168

ТЕМА 11. КУЛЬТУРА УКРАЇНИ XVIII СТ.

1. Роль І. Мазепи у розвитку української культури наприкінці XVII ст.	172
2. Розвиток української літератури. Творчість Г. С. Сковороди	177
3. Мистецьке життя на Україні у XVIII ст.	182

**ТЕМА 12. Т. Г. ШЕВЧЕНКО І РОЗВИТОК
УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ**

1. Роль Т. Г. Шевченка у розвитку української культури	202
2. Малярська творчість Т. Г. Шевченка	210

ТЕМА 13. РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ У I ПОЛ. XIX СТ.

1. Розвиток освіти і науки у I пол. XIX ст.	218
2. Театральне і музичне мистецтво	224
3. Архітектура, скульптура, живопис	226

ТЕМА 14. УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА II ПОЛ. XIX СТ.

1. Особливості розвитку української культури II пол. XIX ст.	240
2. Розвиток театрального і музичного мистецтва	244
3. Архітектура і живопис	247

ТЕМА 15. РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ В I ПОЛ. XX СТ.

1. Українська культура в період боротьби за державну незалежність	267
2. Культура в роки національного відродження	270
3. Культура в умовах утвердження тоталітаризму 30-х років та в період воєнних випробувань	276

ТЕМА 16. РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ У II ПОЛ. XX СТ.

1. Особливості розвитку української культури в II пол. XX ст.	281
2. Театральне і музичне життя II пол. XX ст.	288
3. Розвиток живопису, скульптури й архітектури	290

ПЛАНІ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	301
--------------------------------------	------------

ТЕМАТИКА РЕФЕРАТІВ	307
---------------------------------	------------

ПЕРЕЛІК ОСНОВНИХ ПИТАНЬ ДЛЯ САМОПІДГОТОВКИ, САМОКОНТРОЛЮ І СКЛАДАННЯ ІСПИТУ	308
--	------------

КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ЗНАНЬ НА ІСПИТІ	309
--	------------

СЛОВНИК ТЕРМІНІВ ТА ПОНЯТЬ ДО КУРСУ “ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ”	310
---	------------

СПИСОК НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	314
---	------------

Науково-методичне видання

Володимир Іванович МАКЛЮЧЕНКО

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

*Навчально-методичний посібник
для студентів денної та заочної форм навчання*

Технічний редактор Роман Свиначук
Комп'ютерна верстка Наталії Крушинської
Коректор Любов Черуха
Художнє оформлення обкладинки Катерини Олексійчук

Папір офсетний. Друк цифровий.
Ум. друк. арк. 19,62. Гарнітура «TimesNewRoman»
Наклад 100 прим.

Оригінал-макет виготовлено у видавництві
Національного університету «Острозька академія»
свідоцтво РВ №1 від 8 серпня 2000 року
Україна, 35800, Рівненська обл., м.Острог, вул. Семінарська, 2.